

**CHRİSTOPH RANSMAYR'İN “SON DÜNYA” (DIE LETZTE WELT) ROMANININDA
POSTMODERN ÖZELLİKLER**

**POSTMODERN FEATURES IN CHRISTOPH RANSMAYR'S NOVEL “THE LAST
WORLD” (DIE LETZTE WELT)**

Ufuk ATALAY¹

Ahmet CUMA²

Öz

Christoph Ransmayr'ın “Son Dünya” romanı, postmodern roman özelliklerini taşıyan önemli bir eser olarak değerlendirilmektedir. Roman, döneminin anlatım tekniklerine yabancılaşmış ve kendine özgü bir anlatım diline sahip olan bir şairin, sürgün hayatının sonunu beklerken ücra bir kentte hayat hikayesinin anlatılmasıyla belirgindir.

Romanın postmodern özellikleri arasında, klasik anlatı yapısının yerine doğrusal olmayan (non-linear) bir anlatım tekniği kullanılması, gerçeklik kavramının sorgulanması, metinler arası referansların yoğun olarak kullanılması, anlatıcının güvenilirliğinin sorgulanması ve eser içindeki dil oyunları sıralanabilir. Ayrıca, Ransmayr'ın dil kullanımı da oldukça dikkat çekicidir. Anlatımındaki yer yer şiirsel ifadeler, okuyucunun anlamı çözümlemesini güçleştirmekte ve böylece postmodernizmin belirsizlik niteliği ile de uyumaktadır. Postmodern anlatım tekniği bakımından özellikle de dil kullanımı ve kurgusal olarak farklı bir gerçeklik anlayışının sorgulanması, okuyucuya farklı bir okuma deneyimi kazandırmakta böylece yapıtı dünya edebiyatında postmodern kategori içerisinde özellikli bir yere konumlandırmaktadır.

Anahtar Kelime Christoph Ransmayr, Postmodernizm, Son dünya, Metinlerarasılık, Eklektisizm, Gerçekliğin sorgulanması

Abstract

Christoph Ransmayr's novel "Die Letzte Welt" is considered an important work with postmodern characteristics. The novel is evident that a poet, who has become estranged from the narrative techniques of their era and possesses a unique narrative language, awaits the end of their exile while their life story is being narrated in a remote city.

¹ Araştırma Görevlisi, Selçuk Üniversitesi, Alman Dili ve Edebiyatı bölümü, ufuk.atalay@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1703-0778

² Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmetcuma@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0698-2394

Gönderim Tarihi: 28.04.2023

Yayına Kabul Tarihi: 15.05.2023

Yayın Tarihi: 31.05.2023

Atıf: Atalay, U., Cuma, A. (2023). Christoph Ransmayr'ın “Son Dünya” romanında postmodern özellikler. *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*. 6 (1). 46-66

Among the postmodern features of the novel is the use of non-linear narrative techniques instead of classical narrative structure, questioning of the concept of reality, the extensive use of intertextual references, questioning of the reliability of the narrator, and the use of language games within the work. Additionally, Ransmayr's use of language is quite remarkable. His occasional poetic expressions in the narration make it difficult for the reader to decipher the meaning, thus matching the ambiguity characteristic of postmodernism. In terms of postmodern narrative techniques, particularly the use of language and questioning a different understanding of reality in fiction, the novel offers readers a different reading experience and thus positions the work in a special place in world literature within the postmodern category.

Key Words: Christoph Ransmayr, Postmodernism, Last World, Intertextuality, Eclecticism, Questioning of reality

GİRİŞ

Christoph Ransmayr 1954 yılında Avusturya'nın Wels şehrinde dünyaya gelmiştir. Çocukluğunu Avusturya'nın kuzeyinde Traunsee gölü yakınlarındaki küçük bir köy olan Roitham'da geçiren Ransmayr, Viyana'da Felsefe ve Etnoloji öğrenimi görmüştür. Ransmayr, 1984 yılında ilk romanı "Die Schrecken des Eises und der Finsternis" (Buz ve Karanlığın Dehşetleri) yayınlanmasıyla yazarlık kariyerine başlamıştır. Kitap, eleştirel ve ticari bir başarı elde etmiştir ve Ransmayr'ı çağdaş Avusturya edebiyatının önde gelen isimlerinden biri haline getirmiştir. Ransmayr'ın diğer eserleri arasında "Die Letzte Welt" (Son Dünya), "Morbus Kitahara" ve "Der Fliegende Berg" (Uçan Dağ) gibi önemli postmodern romanlar yer almaktadır. Yazarlığı, derin bir tarih, mitoloji, seyahat unsurlarıyla karakterize edilir ve eserlerinde sıklıkla yerinden edilme, yabancılaşma ve anlam arayışı gibi izlekler yer almaktadır. Çünkü Ransmayr bir yazar olduğu kadar bir gezgindir. Kendi deyimiyle kendini bir maceracıdan çok bir turist olarak nitelendirir ve yazarlığının kaynağının da buradan geldiğini belirtir. Ransmayr'ın romanlarında postmodern edebiyatın önemli motifleri olan, kimlik bunalımı ve doğa insan çatışması izleklerine rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra başta Avusturya olmak üzere Avrupa'nın birçok ülkesinde kültürel olduğu gibi ideolojik faaliyetlerde bulunmuştur. Alman PEN Merkezi'nin başkanı, Avusturya Sanat Senatosu üyesi ve dünya çapındaki üniversitelerde ve edebiyat etkinliklerinde ders veren Ransmayr, çalışmalarından dolayı Anton Wildgans, Franz Kafka ve Grimmshausen ödüllerini almıştır. Yazarın kişilik yapısı gereği uzun süre aynı yerde kalamamasından dolayı günümüzde hayatını Viyana ve İrlanda'da geçirmektedir (<https://www.profil.at/kultur/autor-christoph-ransmayr-zeit-tod-romansaetze-7657622>, Erişim Tarihi: 15.04.2023).

Ransmayr'ın "Son Dünya" adlı romanı, postmodern edebiyatın olağanüstü bir örneği olarak zaman, mekan, tarih ve bellek temalarını üstkurmaca düzlem bağlamında keşfeder. Roman, İmparator Augustus tarafından Karadeniz'deki uzak bir kasaba olan Tomi'ye sürgüne gönderilen eski Yunan şairi Ovid'in hayatını işler. Yazar, antik dünyanın mitik unsurlarını günümüz rasyonel gerçekliğiyle yan yana getirerek somut gerçeklik ile soyut unsurları kurgulamıştır ve böylece, doğru- yanlış ikilemini

new age bir ortama taşımıştır. Romanda ayrıca kültürel belleğin çağdaş toplum üzerindeki etkisi ele alınmaktadır.

Eser, Publius Ovidius Naso'nun (MÖ 43- MS 17) MS 8 yılında tamamladığı ve 15 ciltten oluşan şiirsel bir öykü yazımı olan *Metamorphosen* (Dönüşümler) adlı eserinin rekonstrüksiyonudur. Naso, "Dönüşümler"inde antik yunan ve roma efsanelerinde dini mitlere konu olan kahramanların ve dünyanın oluşum sürecini anlatmaktadır. Ayrıca "Son Dünya" romanının ana kahramanı Cotta ise Naso'nun Karadeniz'de sürgün dönemindeyken yazdığı eseri "Epistulae Ex Ponto"yu (Karadenizden Mektuplar) derleyen en yakın sırdaşı ve aynı zamanda koruyucusu olarak belirttiği şair ve Roma İmparatorluğu'nda senato üyesi olan Cotta Maximus'tur. Ransmayr'ın "Son Dünya"sı Ovid'in hayatındaki bu iki ana figür arasında birbirini bağlayan bir köprü görevi görerek eseri farklı perspektiften yansıtmıştır. Eserin neden postmodern edebiyatın önemli eserleri arasında görüldüğü de buradan gelmektedir. Böylece postmodernizmin başat özelliği, yeni bir şey üretmeyi reddederek bir reproduksiyon olarak, var olanı yeniden ele almaktan gelmektedir. "Son Dünya" bu bağlamda postmodern roman için bir öncü yapıt olarak kabul edilmektedir.

Bu çalışmamızda romanın birçok bölümünde, Ovid'in mitolojik hikayeleri, çağcıl yaşamda yer alan benzer durumlarla karşılaştırılmaktadır. Ayrıca, yazarın üstkurguyu oluşturmadaki dil kullanımı, orijinallik arz etmektedir. Postmodernizm, modernizme bir tepki olarak ortaya çıkan felsefi kültürel bir harekettir ve genel anlatı ya da metanarratiflere şüpheyle yaklaşırken mutlak gerçek ya da objektif gerçeklik fikrini reddeder. Postmodernizm, deneyimin öznelliğini, bilginin parçalanmasını ve dünyamızı anlamlandırmada dil ve söylemin önemini vurgular. Postmodern felsefenin önemli figürlerinden biri olan Jean-François Lyotard'ın ifadesiyle, postmodernizm "metanarratiflere (anlatı üstü) karşı şüpheciliktir" (Lyotard,1984:xxiv). Bu, postmodernistlerin gerçekliğin evrensel bir anlayışını sağladığı iddia edilen herhangi bir kapsayıcı açıklama veya teoriye şüpheyle yaklaştıkları anlamına gelir. Bunun yerine, insan deneyiminin çeşitliliğini ve çoklu perspektiflerin gerekliliğini vurgularlar. Postmodernizm, gerçekliğin kesin bir tanımının yapılamayacağına inanır. Bu nedenle, postmodernistler, gerçekliğin kesin bir tanımını sağladığı iddia edilen herhangi bir açıklama veya teoriye şüpheyle yaklaşırlar. Bunun yerine, çeşitlilik ve çoklu perspektiflerin gerekliliğini vurgularlar. Bu, postmodernizmin genel anlatı ya da metanarratiflere şüpheyle yaklaşarak, mutlak gerçek ya da objektif gerçeklik fikrini reddetmesiyle de tutarlıdır. Buna göre gerçekliğin nesnel bir kavram olmadığına inanılır ve bu nedenle, gerçekliğin daha çok bir yapılandırma ya da yorumlama olduğunu savunurlar. Bu bağlamda, postmodernistler daha çok toplumsal, kültürel ve dilbilimsel yapıların gerçekliği oluşturduğunu savunurlar. Bu yaklaşım, herkesin kendi bakış açısına göre bir gerçeklik anlayışına sahip olduğu fikrine dayanır. Dil ve üstkurmaca ilişkisi bundan dolayı çalışmamızda özellikli bir şekilde ele alınmıştır. Söz konusu bu teknik, gerçeklik ve kurgu arasında belirsiz bir çizgi oluşturarak çalışmanın kurgu düzlemine dil aracılığıyla derinlik katmaktadır. "Son Dünya" birden fazla dönemi kapsadığından dolayı çok katmanlı bir yapıt olarak değerlendirilebilir. Dönemsel bir

rekonstrüksiyon çalışması olarak nitelendirilebilecek bu eser, geleneksel roman anlayışından farklı olarak çoğulcu bir bakış açısı sunmaktadır. Postmodern için karakteristik olan bu teknik, eserin postmodern edebiyatın önemli özelliklerini yansıtmaya olanak tanımaktadır.

Ransmayr'ın eserinde işlenen temalar, postmodern edebiyatın önemli özelliklerinden biri olan geleneksel anlatım tekniklerinin dışına çıkarak rekonstrüksiyon ile karakterize edilebilir. Romanın ana teması gerçeklik ve kurgu arasındaki ilişkidir. Ransmayr, olayların birden fazla versiyonunu sunarak sıradan bir olgunun sorgulanmasına sebep vermektedir.

Romanda ayrıca tarih ve bellek arasındaki ilişki ele alınmaktadır ve bellek vasıtasıyla günümüz dünyasına farklı bir perspektif getirilmektedir. Romanın bir diğer önemli teması ise güç ve toplum üzerindeki etkisidir. Ransmayr, güçlülerin tarihi ve kültürel belleği kendi otoritelerini korumak için nasıl manipüle ettiğini vurgular.

Romanda geleneksel kalıplar aşarak okuyucunun daha engin bir alanda dolaşması sağlanmıştır. Bu şekilde çalışma gelenekselliğe karşı bir tavır sergileyip okuyucunun donanımlı olmasını gerektirmektedir. Bunun sağlanmasında fantastik anlatım tekniği en önemli araçlardan birisidir. Eser, okuyucuyu doğrudan yönlendirmek yerine, antik Yunan mitolojisinden alıntılar yaparak metinlerarası bir düzlemde okuyucuyu dolaştırmaktadır ve eseri hazmetmesi için belli bir altyapıya sahip olmaya itmektedir.

Postmodernizmin beraberinde getirdiği değişimle birlikte, geleneksel edebiyat eserleri önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Geleneksel romanlarda ilgi uyandıran unsur, çoğunlukla zaman ve mekânın dışında kalan kapsayıcı bir anlatımdır. Ancak postmodern roman tamamen ayrı bir yapıya sahiptir. Postmodernist romancılar için artık yalnızca roman yazmak yeterli değildir, romanı üstkurgusal yöntemle kurmak, yeniden oluşturmak gereklidir. Bu sebepten dolayı yaratıcılık ve yenilik postmodern romanın temel ilkelerinden biri haline gelmiştir. Postmodernizm, edebi eserlerin yanı sıra sanat, felsefe ve diğer alanlarda da önemli bir değişim sürecine neden olmuştur. Geleneksel romanların aksine, postmodern romanlar sık sık mekân ve zaman algısını bozarak bir dizi farklı anlatı tekniği kullanırlar. Postmodern romanların yaratıcılığı, özellikle dil ve anlatım teknikleri açısından büyük önem taşımaktadır. Bu teknikler, postmodernizmin anlatı geleneği içinde yer almaktadır. Postmodern romanlar ayrıca, edebi eserlerde daha önce görülmemiş bir ölçüde metinlerarası referanslar ve alıntılar içerirler. Bu referanslar, diğer edebi eserleri, pop kültürü, tarih ve diğer konuları içerisinde barındırabilir. Böylece, postmodern romanlar, önceden yazılmış eserleri birbiriyle bağlantılı hale getirerek anlatıyı genişletirler. Postmodern romanların temel prensipleri yaratıcılık ve yeniliktir. Postmodernizm, edebi eserlerin şekil ve içeriğinde önemli bir değişim sürecine neden olmuştur. Bu değişim, okuyucuların yeni bir anlayış ve perspektifle edebi eserleri hazmederek eserin yorumlanması üzerine yapılan değerlendirmeleri de çağcıl hale getirmektedir.

Bir diğ er ilginç nokta da avangardist romanın artık sadece yazmakla değil, kurmak sözcüğüyle birlikte anıldığıdır. Avangardist yazarlar, sıradan anlatı tekniklerinden kaçınarak, sözcüklerin ve cümlelerin yerleştirilmesiyle bir mimari kurgu ürünü yaratmaya çalışırlar. Bu sayede okuyucu, metnin sadece anlatımından ziyade, yapısal düzenlemesi ve bütünselliğiyle de etkilenir (Ecevit, 2021:165).

Yukarıda bahsi geçen Ecevit'in söylemini avangart roman perspektifinden yorumlayacak olursak: 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyılın ikinci çeyreğine gelindiğinde avangardist yazarlar, geleneksel anlatı tekniklerinden koparak, edebi eserlerinde yeni bir yapı ve bütünlük arayışında idiler. Bu bağlamda, avangardist romanın sadece yazmakla değil, kurmak sözcüğüyle birlikte anılması daha anlamlı olacaktır. Avangardist yazarlar, metinlerinde dilin yapısını, sözcüklerin ve cümlelerin yerleştirilmesini kullanarak, adeta bir mimari kurgu ürünü yaratmaya çalışmışlardır. Bu kurgu ürünü, okuyucunun, metnin sadece anlatımından ziyade, yapısal düzenlemesi ve bütünselliği aracılığıyla etkilenmesine neden olur. Ancak avangardist romanın 20. yüzyılda sanayi devrimiyle birlikte, öz benliği değişen bir kültürde ortaya çıktığını söylemek eksik kalacaktır. Avangardist romanın kökleri modernizm dönemine kadar uzanmaktadır. Avangart yazarlar, geleneksel romanın getirdiği kuralları terk etmekle kalmamış yeni bir teknik arayışına girmişlerdir. Bu arayış, sadece anlatıyı değil, dilin kendisini de değiştirmiştir. Daha sonraki yıllara gelindiğinde avangart romanda, dilin işlevi, anlamı ve yapısı konusunda yeni bir düşünce tarzı ortaya çıkmıştır. Bu yapısal yenilikçiliğe örnek olarak, James Joyce'nin "Ulysses" (Joyce, 1996). adlı romanı verilebilir. Bu roman, iki farklı karakterin (Stephen Dedalus ve Leopold Bloom) 24 saatte yaşadıklarını anlatırken, zaman ve mekân algısını bozarak ve farklı anlatı tekniklerini kullanarak, okuyucunun zihinsel sınırlarını zorlar. Ayrıca söz konusu kitabın adı, Homeros'un "Odesa" adlı eserinden önemli bir karakterin adıdır ve kitap boyunca da söz konusu esere sürekli göndermeler yapılmaktadır. Eser bu özellikleri içerisinde barındırması nedeniyle "Son Dünya" romanı ile benzerlik göstermektedir. Kimine göre modernizmin önemli eserlerinden biri olarak görülse de roman, anlatım tekniği ve roman içerisinde yoğun şekilde kullanılan parodi, ironi, mit ve kinayeler ile postmodern roman ile karakterizedir. Benzer şekilde, Virginia Woolf'un "Mrs. Dalloway" romanı da bir kadının 24 saat boyunca yaşadıklarını, hatıralarını ve düşüncelerini zamansal kesintiler ve farklı perspektifler kullanarak, geleneksel anlatı tekniklerine meydan okur (Woolf, 1989). Avangardist romanın yapısındaki bu yenilikçilik, postmodern edebiyatta eserlerin sınırlarını genişletmekte ve okuyucuların farklı bir deneyim yaşamasına olanak tanımaktadır. Bu nedenle, avangardist roman, postmodern edebiyatta önemli bir dönüşüm sürecini temsil etmektedir denilebilir.

Bu özelliklerinin yanı sıra postmodern romanlar, kendinden önceki dönem ve akımlardan farklı olarak toplumsal ahlak veya siyasi yapıya odaklanmaz. Okuyucu ve dil, postmodern romanların merkezindedir. Bu tür romanlar, okuyucuyla etkileşim kurmak, onu hikâyenin içine dahil etmek ve klişelerden uzaklaşmak isteyen oyunbaz bir tutum sergilemektedir. Kurgu, dil yapısı, biçim ve karakterlerin farklılaşması gibi yeni sentezler yaratarak geleneksel kalıpları bir kenara bırakarak benzersizliklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca postmodern romanlarda kahramanlar, geleneksel

romanlardaki gibi toplumun örnek alabileceği kahramanlar değildir. Bunun yerine, genellikle kendi iç dünyalarında ya da toplumun sınırlarında yaşayan, sıradan insanlar olarak tasvir edilmektedirler. Bu kahramanlar genellikle anlatının merkezinde yer almazlar. Özellikle postmodern romanların bu özelliği, kahramanların bir amaç uğruna hareket etmek yerine, hayatın anlamsızlığıyla yüzleşmeleri, okuyucuyu romantik bir dünya görüşünden uzaklaştırarak daha realist ve rasyonel bir dünyaya adım atmalarını sağlamaktadır. Kahramanlar genellikle çevrelerindeki insanlarla etkileşime girmekte ve toplumun sorunlarını çözmek yerine, kendi sorunlarına çözüm aramaktadırlar. Bu nedenle, postmodern romanların kahramanları daha gerçekçi, gündelik yaşama daha uygun ve sıradan insanlar olarak tasvir edilirler. Ayrıca, postmodern romanlarda kahramanlar, kendi iç dünyalarına, psikolojik durumlarına ve sıradan yaşamları üzerine daha fazla odaklanırlar.

Postmodern eser içerisindeki kahraman ve kişilerin gerçek hayata yansımalarını ise Somuncuoğlu şu şekilde açıklamaktadır:

“Postmodern romanlarda, kişiler kadrosu klasik ve modern romanlardakilerden belirgin farklarla ayrılır. Postmodernist dünya görüşü bu alanda da etkinliğini göstermekte, roman kişilerini bilindik kalıplardan, rollerden, görevlerden azat etmektedir. Postmodern romanlarda idealist, kendini topluma hizmet etmeye adanmış, ahlak kurallarına önem veren ve bunu her fırsatta dile getiren, pozitivist bakış açısına sahip, derli toplu bir roman kişisiyle karşılaşılması neredeyse imkansızdır. Bununla birlikte tarihe mül olmuş şahsiyetlerin kahramanlıklarıyla, topluma sağladıkları faydayla ya da eşsiz kişilikleriyle romanlarda etkin rol alabilmeleri de olanaksızdır” (Somuncuoğlu, 2014:976).

Postmodern romanlarda yer alan karakterlerin klasik ve modern romanlardaki kalıplardan ayrıldığı, idealist ve pozitivist bakış açısına sahip kişilerin nadiren yer aldığı belirtilmektedir. Somuncuoğlu, postmodernizmin roman kişilerindeki etkisine dikkat çekerek, roman kişilerinin belirgin farklarla ayrıldığını ifade etmektedir. Ancak, tarihe mül olmuş şahsiyetlerin kahramanlıkları ya da eşsiz kişilikleri postmodern romanlarda etkin rol alamamaktadır. Postmodernist dünya görüşünün, kalıpların dışına çıkmayı, farklılıklara yer vermeyi ve klişelerden kaçınmayı teşvik ettiği açıkça anlaşılmaktadır.

1. SON DÜNYA ROMANINDA KONU DAĞILIMI

"Son Dünya" gerçeklik ve kurgu arasındaki ilişkiyi üst anlatıyla güçlendirerek antik mitleri günümüz gerçeklikleriyle aktarmaktadır. Ransmayr, romanında tarihi olaylar ve olguları farklı perspektiflerle sunarak sabit bir gerçekliğin kavramını sorgulamaktadır. Bunun yanı sıra, okuyucuya da olayların doğruluğunu sorgulatmaya teşvik etmektedir. Örneğin tarihi kaynaklar incelendiğinde Naso'nun sürgününe neyin sebep olduğu net değildir. Siyasi sebeplerden dolayı mı, yazdığı erotik şiirlerden dolayı mı, yoksa bir yanlış anlaşılardan dolayı mı sürgün edildiği hala tarihçiler tarafından

tartışılmaktadır. Bazı kaynaklara göre Naso, dönemin imparatoru I. Augustus tarafından kendisini eleştirdiği için sürgün edilmiştir. Diğer kaynaklar ise, Naso'nun, dönemin ahlaki yapısının sınırlarını zorlayan müstehcen şiirler yazdığı için, halk tarafından gelen baskılar nedeniyle sürgün edildiğini belirtmektedir. Ransmayr, okuyuculara farklı kaynaklardan gelen bu çelişkili bilgileri sunarak, gerçeğin ne olduğunu sorguladır. Örneğin, eser içerisindeki bir karakterin anlattığı olay, diğer karakterin anlattığı olaydan farklı olabilir. Bu, okuyucuların olayların gerçekliğini sorgulamasına ve farklı bakış açılarına yöneltilmelerine neden olmaktadır. Ezcümle, "Son Dünya" gerçeklik ve kurgu arasındaki ilişkiyi sorgulayan, sınırları bulandıran bir tema ile okuyuculara farklı bakış açıları sunarak olayların doğruluğunu sorgulama fırsatı veren bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

Romanın bir diğer önemli teması tarih ve bellek arasındaki ilişkidir. Bu ilişki, belleğin tarihimizi anlama eylemini nasıl şekillendirdiğini ve dünyamızı nasıl algıladığımızı sorgulatmaktadır. Ancak, bu konuda daha fazla açıklama yapmak gerekirse: Belleğin insanların geçmişi nasıl anladığına etki ettiği konusunda birçok farklı görüş bulunmaktadır. Kimi insanlar belleğin yalnızca bireysel bir süreç olduğunu düşünürken, diğerleri belleğin toplumsal bir boyutu olduğuna inanmaktadır. Ransmayr "Son Dünya" eserinde bu konuda özgün bir bakış açısı sunarak kültürel belleğin kolektif bilincimizi şekillendirmedeki rolüne dikkat çekmektedir. Buna örnek olarak Naso'nun sürgün nedenine kesin olmamakla birlikte müstehcen şiirlerinin sebep olduğunu söylersek, iki bin yıl önceki toplumsal belleğin, olaylara bakışıyla günümüz toplum belleğinin bakışı elbette birbirinden farklıdır. Sübjektif bellek Roma İmparatorluğu'nda Naso'nun sürgününü hoş karşılayabilir. Günümüz dünyasının sübjektif belleği, her ne kadar kişiden kişiye değişim gösterse de bu sürgünü tarih bağlamında inceleyecek olursa, erotizm ve müstehcenlikten tarih boyunca ne anladığıyla ilgilidir. Tarihi ve kültürel belleğin roman içerisinde nasıl ele alınacağını Korat şöyle ifade etmektedir: Roman ve bilim, bağdaşmaz yöntemlere dayanan iki ayrı disiplindir; tarihi roman (edebi tür) ve tarih (bilim dalı) birbirleriyle karıştırılmamalıdır. Toplumsal bellekte süzüle süzüle bugüne kadar gelmiş ideolojik bilgi biçimleri (din, siyaset ya da etnik kimlik konuları) ise roman için dikkatle, belirgin bir mesafeli tutumla bakılması gereken başka bilgi adalarıdır (<http://www.gurselkorat.com/2018/10/romanda-tarih-ve-bellek.html>, Erişim tarihi:27.04.2023).

Eser tarih, bellek ve kültürel bilinç arasındaki ilişkileri sorgulayan bir yapıya sahiptir. Eserin temaları üzerinde ayrıntılı bir şekilde inceleme yapmak, bu ilişkiler hakkında daha fazla bilgi edinmemize yardımcı olacaktır. Bunun yanı sıra eser güç ve onun toplum üzerindeki etkisini aktaran bir konu işlemektedir. Ransmayr, "Son Dünya"da tiranların, tarihi ve kültürel belleği kendi otoritelerini korumak için nasıl manipüle ettiğini yansıtmaktadır. Ayrıca gücün bireyler arasındaki ilişkilerde nasıl kullanıldığını, gücün etrafında deyim yerindeyse pervanelerin ateşin yanında dolandığı gibi kanat çırpan siyasi şakşakçıları da eleştirmektedir. Şair Ovid'in hayatı ve çevresindeki ilişkilerin, güç dinamikleri tarafından nasıl şekillendirildiği de göz önüne serilmektedir. Bu bağlamda, okuyuculara Ransmayr'in yarattığı karakterlerin psikolojik dünyalarının daha ayrıntılı bir açıklaması

yapılabilir. Örneğin, Ovid'in çevresindeki insanlarla kurduğu ilişkilerin dinamiği daha detaylı bir şekilde incelenebilir. Eserde ise bu güç ilişkisi şu şekilde işlenmektedir:

“Am Hof des Imperators kam an diesem Morgen aber auch ein ebenso vielgliedriger wie nahezu unsichtbarer Mechanismus in Bewegung, ein Werk aus Flüsterstimmen, Aktenvermerken, Hinweisen und Empfehlungen, das unter seinen vielen Funktionen auch die Bestimmung hatte, Augustus nach und nach zu Bewußtsein zu bringen, was er in den Nächten wie zu anderen Zeiten überhörte, übersah und verschlief. Nasos Rede gehörte nun mit zu dem Material, aus dem der Apparat seinem obersten Herrn das Bild der Wirklichkeit wie an jedem Morgen zusammenzufügen und zu deuten begann” (Die letzte Welt,1991:54-55).

(Aynı sabah, İmparator'un kaldığı sarayda her şeyi bilen, gören çok yönlü bir aygıt harekete geçmişti; dedikodulardan, fısıltılardan, mahkeme dosyalarına düşülen karar notlarından, imalardan ve tavsiyelerden oluşan, bu işlevlerinin yanı sıra, İmparator Augustus'u gece gündüz o uyurken duymadığı, görmediği konular için onu bilgilendirmeye yönelik süreci işletmeye çoktan başlamıştı.)

“Was den Redner Nummer acht der Eröffnungsfeierlichkeiten im Stadion anbelangte, erinnerte sich der Apparat aber nicht nur an vergessene Huldigungen, unterlassene Kniefälle und die Verweigerung der Demut, sondern rief sich alles ins Gedächtnis, was an Naso im Lauf der Jahre jemals auffällig geworden war, Gedichte und Haartrachten, Seereisen, Wohnungswechsel und die Bravos irgendeines Theaterpublikums ebenso wie die schwarzen Balken der Zensur” (Die letzte Welt,1991:55).

(Aygıt stadyumdaki açılış konuşmasında, Naso'nun saygı duruşunu unuttuğunu, diz çökmeyi es geçtiğini, alçakgönüllülük göstermediğini hatırlatmakla kalmayıp; Naso'nun hayatındaki önemli olaylar hakkında da bellek tazeliyordu: şiirleri, saç modelleri, deniz aşırı yolculukları, evleri, tiyatro izleyicilerinin bravo sesleri ve elbette sansürün kara listesini hatırlatıyordu.)

Roman içerisinde karşımıza Naso'nun sürgün sebebi olarak çıkan stadyum açılış konuşması, Naso'nun hikâyeye göre neden sürgüne gönderildiğini açıklamaktadır. Naso'nun sürgün sebebi burada dahi tam olarak bilinmemekle birlikte, onu sürgüne gönderen İmparatorun kendisi değil, saray içerisinde ona olan biten her şeyi özetleyerek haberdar eden bir aygıttır. Ve bu aygıt yalan yanlış bilgiler vererek, adil gözükten mahkeme salonlarının duvarlarını delerek, kimsenin ulaşamayacağı hakimlere diz çöktürmüş ve Naso'nun sürgününe sebep olmuştur. Bu aygıtın toplumu oluşturan bürokratik ve siyasi yapının kendisini simgelediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü buradaki aygıt kraldan çok kralcıları ve her ne pahasına olursa olsun güce tapanların kamusal belleğini

yansıtmaktadır. Toplumsal belleğin Roma döneminde siyasi, idari, ahlaki ve dini yapıyı ne derece etkilediğini araştırmak ve yorumlamak da burada okuyucuya bırakılmıştır. Yazarın ana fikirlerini daha iyi anlamak için, o dönemde Roma'da yaşayan halk ve idari yapının güç ve ilişkiler hakkındaki farklı görüşleri de ele alınabilir. Ayrıca, yazarın felsefi ve edebi referansları daha derinlemesine ele alınabilir. Bu sayede, okuyucuların daha kapsamlı bir perspektif elde etmeleri sağlanabilir.

Yazar geleneksel anlatım teknikleri yerine, metinlerarasılık ve üstkurmaca tekniğiyle harmanlanmış bir anlatım kullanarak, zorlu ve bir o kadar da üzerinde düşünülecek bir içerik sunmaktadır. Özellikle, romanın kurgusal dünyası ve karakterleri, okuyucuların hayal gücünü zorlayacak niteliktedir. Yazar, karakterlerin duygu ve düşüncelerini ustaca aktararak, okuyucuların karakterlerle empati kurmalarına yardımcı olmaktadır. Yazar, tarihi olayları ve kavramları, kurgusal dünya ve karakterlerle harmanlayarak, okuyuculara farklı bir bakış açısı sunmaktadır.

Kısaca, Christoph Ransmayr'ın "Son Dünya" romanı, postmodernizmin çağdaş edebiyattaki etkisine ve karmaşık temaların nasıl işlenebileceğine dair bir örnek teşkil etmektedir. Romanın özgün anlatım tekniği ve kurgusu, okuyucuları sıradan bir romanın ötesine taşıırken, üzerinde durulan temalar ise okuyucuların tarihe bakış açılarını değiştirmektedir.

1.1. Son Dünya Romanında Karakter ve Kurgu

Postmodern kurgu, 20. yüzyılın sonlarında kendini sürekli yenileyerek ve geliştirerek büyüyen bir roman unsurudur. Postmodernizmde kurgu geleneksel anlatı formlarını reddeden bir özellik taşımaktadır. Yazarlar, parçalanmış anlatılar, meta-kurgu ve metinler arası bağlantılar gibi teknikler kullanarak, okuyucuların gerçekliğe yönelik algılarını sarsan karmaşık, çok katmanlı metinler oluşturmaktadırlar.

“Kurgu, kurgulama ya da kurmaca, gerçek dünyadan alınan malzemenin yazarın hayal dünyasında sanatsal bir biçime dönüşmesi, gerçekliğin hayal gücüyle sanal, itibari, saymaca bir âleme dönüştürülmesidir. Gerçeklik, insan zihninden bağımsız olarak dış dünyada var olan olay, olgu, durum ve varlıktır. Kurmaca ise, sanatçı muhayyilesinin bu gerçekliklerden işine yaradığına inandığı bazı unsurları alarak soyut düzeyde güzel, estetik, kendi içinde uyumlu, zihinsel nitelikli bir dünya inşa ve terkip etmesidir. Kurmaca, uydurmadır ama gerçeklerden kopuk değildir” (Çetin, 2012:144).

Düşünce, kurgulama veya kurmaca gerçek dünyadan alınan materyalin yazarın hayal gücüyle sanatsal bir biçime dönüştürülmesi olarak görülebilir. Bu süreçte gerçeklik, hayal gücü aracılığıyla sanal, itibari veya saymaca bir dünyaya dönüştürülür. Gerçeklik, insan zihninden bağımsız olarak dış dünyada var olan olaylar, olgular, durumlar ve varlıklar haline gelmektedir. Kurmaca ise, yazarın hayal gücünün gerçekliklerden bazı unsurları alarak soyut bir dünya yaratmasıdır. Kurmaca, estetiğin bir aracı olarak güzel-çirkin ve zihinsel nitelikli bir dünya inşa etmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu bu estetik kategorilere postmodern edebiyatta kitsch kavramı da ilave edilmiştir. Yazar, gerçeklikleri

kullanarak kendi içinde uyumlu, bütüncül bir dünya yaratır. Bu dünya, gerçekliğin bir yansıması olmasının yanı sıra, yazarın hayal gücü ile dönüştürülmüş bir sentez halidir. Kurmacanın gerçeklerden kopuk olmadığı, gerçeklikten yola çıkarak yeni bir dünya yaratıldığı söylenebilir. Yazarın hayal gücü, gerçekleri kullanarak yeni bir dünya yaratırken, gerçekle bağlantılı kalır ve gerçekleri yansıtmaya devam eder. Toparlayacak olursak kurmaca, gerçeklikten yola çıkılarak yazarın hayal gücüyle yaratılan bir bütüncül dünyadır. Bu dünya, gerçekliğin yansıması olmakla birlikte, yazarın hayal gücü ile şekillenir ve özünde gerçeklerden kopuk değildir.

Postmodern edebiyatta kurguyu içeren unsurların en başında roman karakterleri ve olaylar gelmektedir. Postmodern roman yazarları kurgu ve karakterleri ele alırken geleneksel anlatı tekniklerinin mimesis olgusunu derinden sarsarak sanal bir öykünmeye yönelirler. Bu nedenle, postmodern romanlar genellikle okuyucunun mevcut beklentilerini sorgulayarak farklı bir bakış açısı sunmaktadırlar. Okur adeta yazar tarafından oynusu bir düzlemde yönlendirilmektedir.

Karakter analizi açısından, postmodern romanlar genellikle karmaşık karakterlerdir. Bu karakterler geleneksel romanlardaki kahramanları anımsatmazlar. İyi veya kötü değildirler. Genellikle gri bir alanda yer alırlar. Örneğin, postmodern bir roman kahramanı, geleneksel kahramanların özelliklerini taşımayabilir. Bu karakterler genellikle ayakları yere sağlam basmayan, silik karakterlerdir.

“Bütün bu söylenenlere şunu da eklemek gerekir: Evet, postmodern romanda roman kişileri üstün nitelikli tipler arasından seçilmez, onlar hakkında yazar fazla ayrıntı verip onları merkeze yerleştirmez; ancak postmodern kurgu sayesinde roman kişileri yazılmakta olan metne müdahale edebilir, anlatıcıdan bağımsız olarak hareket edebilir hatta metinlerarası yolculuğa çıkabilir. Kısacası postmodern roman kişileri edilgen değildirler. Onların sahip oldukları özelliklerden çok; var oldukları romanın kurgusu, yazımı, tekniği içinde ne ifade ettikleri önemlidir” (Somuncuoğlu, 2014:979).

Postmodern romanların olay örgüsü genellikle düzensizdir ve çoğu durumda okuyucuların metnin parçalarını birleştirerek anlam çıkarmaları gerekmektedir.

Somuncuoğlu'nun bahsettiği üzere postmodern romanda karakterlerin edilgen değil, etkili bir şekilde kullanıldığına dikkat çekmek burada önemlidir. Postmodern romanda karakterler, yazarın aracı olmaktan daha fazlasıdır. Yazar, karakterlerin eser içinde hareket etmelerine ve hatta metinlerarası yolculuğa çıkmalarına izin vererek karakterlerin etkisini arttırmaktadır. Bu da karakterlerin eser içerisinde anlatıcılardan ve yazarlardan bağımsız olarak kendi hikayelerini oluşturabilmelerine olanak tanımaktadır. Postmodern romanlarda karakterlerin önemi, geleneksel romanlarda olduğu üzere karakterin niteliklerinde veya karakter gelişiminde değil, karakterlerin metin içindeki işlevlerinde yatmaktadır. Karakterler, metnin kurgusal yapısını desteklemek, okuyucuların metni anlamalarına yardımcı olmak, hatta yazarın mesajlarını iletmek için bile kullanılabilirler. Karakterlerin metinlerarası

yolculuğu da onun edilgen bir unsur olmadığına göstergesidir. Bu yolculuklar, karakterlerin başka metinlere, başka romanlara veya hatta gerçek hayattaki olaylara bağlanmasına olanak tanımaktadır. Böylece karakterlerin metin içindeki işlevleri desteklenerek postmodern romanın kurgusal yapısı daha da derinleştirilir. Toparlamak gerekirse postmodern romanda karakterlerin edilgen olmadığı, metnin içinde etkili bir şekilde kullanıldığı ve metnin kurgusal yapısını desteklediği görülmektedir. Karakterler, geleneksel romanlarda olduğu gibi karakteristik özellikleri ve gelişimi ile değil, kurgunun oluşumunda, anlatıcılardan bağımsız hareket etmelerinde ve metinlerarası yolculuklarında önemli bir rol oynamaktadırlar. Öte yandan bu karakter oluşumunun okuyucuda olumsuz yansımaları da görülebilir. Kimi durumda roman karakteri, gerçeklik kavramının çokluğu ve sübjektifliği nedeniyle ele alınması oldukça zor bir konu haline gelebilir. Bu bölümün devamında, postmodern edebiyatta roman karakteri kavramı ele alınacak ve bu kavramın postmodern edebiyatın temel özellikleriyle nasıl ilişkilendirildiği incelenecektir.

Postmodern roman karakterleri, anlaşılması zor olan parçalı kimliklere sahiptirler. Birden fazla kişilikleri, çelişkili arzuları ve çelişkili inançları olabilir. Bu parçalanma, istikrarlı, nesnel gerçeklerin fikrini reddeden postmodern dünya görüşünü yansıtmaktadır. Postmodern romanlarda, tipik olarak tek bir olay örgüsü, anlatım biçimi, bakış açısı veya kahraman algısı bulunmamaktadır. Bunun yerine, iç içe geçmiş olaylar, farklı anlatım biçimleri, çoğulcu bakış açısı ve birden fazla kahraman algısı bir arada yer almaktadır. Bu durum, postmodern romancıların, rasyonaliteyi tek bir açıdan ele almaktan ziyade çoklu bir perspektiften ele almalarından kaynaklanır. Böylece, okuyuculara farklı bir şekilde düşünme, anlama ve yorumlama imkânı sunarlar (Türk, 2012:45).

Roman karakterlerinin bu bağlamda kendine ait bir kişiliğe mi yoksa kimliğe mi sahip olduğu sorusu önemlidir. Çünkü kimlik, kişilik ve özne birbirine yakın terimler olsa da aralarında belli başlı farklar bulunmaktadır. Kimlik bir canlıyı ve nesneyi de kapsayabilirken, kişilik yani öznenin onu kimlikten ayıran farkı bilince sahip bir canlı olmasıdır. Bu kimlik ve özne farkını Cuma şöyle tanımlamaktadır:

“Söz konusu olan özdeşlik insan niteliklerinin onu ayrıcalıklı, eşi benzeri olmayan ve şahsına münhasır kılması olarak yorumlanabilir. Bu durum sadece şahıslarla ilgili değil, nesnelere de kapsamaktadır. [...] Öznenin en temel özelliği ise düşünebilen, algılayabilen ve bilinçli bir varlık olmasıdır” (Cuma, 2018:77).

“Son Dünya” romanında karakterler ve kurgu, postmodern romanın özelliklerine uygun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin roman karakterleri ve kurgu, romanın başlangıç bölümlerinde geleneksel roman anlatımını yansıtsa da romanın ilerleyen bölümlerinde, her ne kadar birbirinden bağımsız görünseler dahi, eserin arka planında karakterleri birbirine bağlayan bir teknik olduğu gün yüzüne çıkmaktadır. Sıradan, basit gibi gözükken karakterler postmodernizmin iki önemli ögesi oyunbazlık ve kurmaca ile birleşince okuyucunun genel geçer bilgilerini altüst edebilmektedir. Bu

değişim, alışlageldik biçimde kötünden iyiye yahut iyiden kötüye bir değişim olarak gerçekleşmez. Okuyucunun romandan ve yazardan ne beklediği burada önemsizdir. Okuyucunun beklentisini karşılayacak bir eser yazma girişimi ve düşüncesi, yazarın kalemine vurulmuş bir kettir adeta. Tarihte yer edinmiş, saygın düşünürler yahut bilim insanları postmodern kurguda alelade bir insan, hatta akli melekelerini yitirmiş bir uşak olarak yer alabilirler. Örneğin Ovid'in "Dönüşümler"inde Pythagoras sayıların felsefesine inanan, bilgin ve yetkin bir düşünür olarak anlatılırken, "Son Dünya"da aklını yitirmiş bir uşak olarak tasvir edilmektedir:

"Cotta spürte sein Herz toben. Naso, stammelte er. Der Alte griff mit einer raschen Handbewegung nach dem Fähnchen, zerknüllte es, warf es Cotta ins Gesicht zurück und kicherte: Naso ist Naso, und Pythagoras ist Pythagoras. Eine Stunde nach seiner Entdeckung hockte Pythagoras immer noch unter der Treppe. Vergeblich sprach Cotta ihn an, vergeblich wiederholte er seine Fragen" (Die letzte Welt, 1991:13).

(Cotta, kalbinin hızlıca çarptığını hissettiği an, "Naso..." diye kekeledi. Yaşlı adam elini hızlıca kaldırıp bayrakçığı tuttu ve avucunda sıkıştırdıktan sonra Cotta'nın yüzüne fırlattı ve kıkırdadı: Naso, Naso'dur. Pythagoras da Pythagoras. Pythagoras, ortaya çıkışından bir saat sonra hala merdiven altında çömelerek oturuyordu. Cotta onunla gereksiz yere konuşuyor, sorularını tekrar edip duruyordu.)

Ransmayr'in özellikle "Son Dünya" romanında okuyucudan mitolojik ve antik Yunan felsefesiyle ilgili altyapı istemesi elbette tesadüf değildir. Metinde Pythagoras karakteri, roman kahramanı Cotta ile bir diyalog içerisindedir. Pythagoras, antik dönemin ünlü bir matematikçisi ve filozofudur. Ancak metindeki diyalog, Pythagoras'ı bir uşak olarak tanımlamaktadır. Bu durum, postmodern edebiyatın özellikleri ile örtüşmektedir. Pythagoras karakterinin uşak gibi gösterilmesi, daha çok postmodern edebiyatın bir özelliği olan ironi kavramı ile ilgilidir. Ancak kurgu ve karakterlerin roman içerisindeki yapısının çözümlenmesi burada roman analizi için önemlidir. Postmodernizm, gerçekliğin tek bir doğru ve kesin yorumu olduğu fikrine karşı çıkarak metinlerde çoklu yorumlara, çelişiklere ve ironiye yer vermektedir. Ancak kurgu ve karakterlerin insanüstü özellikler yüklenerek yahut yerinde bir kurgulama yapılarak, göğe çıkarılabileceği gibi bunun tam tersini görmek de mümkündür. Pythagoras'ın küçük bir çocuk gibi bayrakçığı alıp Cotta'ya fırlatması, daha doğrusu bir münzevi gibi lanse edilerek küçük düşürülmesi, geleneksel edebiyattaki karakterlerin gerçeklikle bir bağlantısı olma zorunluluğuna karşı bir eleştiridir de denebilir.

Bunun yanı sıra roman karakteri Pythagoras, döneminin en ünlü düşünürlerinden biri olmasına rağmen eserde anlaşılması ve iletişime geçilmesi imkânsız, dediğim dedik bir roman karakteri olarak kurgulanmıştır. Pythagoras, antik dönemde ciddiye alınan bir düşünür ve matematikçiyken, burada bir uşak gibi gösterilerek adeta alay edilmektedir. Öte yandan, metnin ilerleyen kısımlarında Cotta'nın Pythagoras'la boşuna konuşması ve sorgulaması, Pythagoras'ın

felsefesinin sınırlılıklarını gösterir şeklinde yorumlanabilir. Burada Ransmayr'in okuyucuya bunu tepside sunmasından ziyade ondan belli başlı bilgi altyapısı istemesi tam da postmodern edebiyata uygun bir özellik olarak görülebilir:

“Cotta machte keine Einwände mehr, hörte stumm zu. In das Reich dieses Alten schien kein Weg zu führen. Erst später, irgendwann in der langen Stille der Pausen, in denen Pythagoras schwieg, begann er doch wieder zu reden – zuerst so halbherzig, wie man mit Idioten spricht und nur, um vielleicht doch noch an das Vertrauen des Alten zu rühren” (Die letzte Welt, 1991:13).

(Cotta karşı koymayı bırakmıştı ve sadece sessizce dinliyordu. Bu yaşlı adamın dünyasına hiçbir yol gitmiyordu. Ancak bir süre, sessizlik teneffüslerinden sonra, tekrar konuşmaya başladı. Önceleri isteksizdi ve yaşlı adamın güvenini nasıl kazanırım ümidiyle, delillerle nasıl konuşulursa öyle konuşmaya çalıştı.)

“Pythagoras hatte den Kopf auf die Knie gelegt und schien nichts zu hören und nichts zu verstehen von dem, was Cotta erzählte. Cotta rückte einen Stuhl an das Dunkel unter der Treppe, saß dann schweigend da und wartete darauf, daß der Knecht ihm in die Augen sah” (Die letzte Welt,1991:16).

(Pythagoras başını dizlerinin üstüne koymuş ve Cotta'nın anlattıklarından hiçbir şey işitmiyor veya anlamıyor gibi görünüyordu. Cotta, merdiven altındaki karanlığa bir sandalye çekti, sessizce orada oturdu ve uşağın [Pythagoras] gözlerinin içine bakmasını bekledi.)

Pythagoras'ın deli olarak tasvir edilmesi, metnin postmodern edebiyat bağlamında perspektif farklılıklarıyla ilgilidir. Karakter şemasının roman içerisinde bir piramit oluşturduğunu varsayarsak, Pythagoras bu piramidin hem en tepesinde hem de en altında olacaktır. Kulağa kafa karıştırıcı gelse de postmodern edebiyat, gerçekliğin tek bir nesnel gerçekliğe indirgenemeyeceği ve her bireyin kendi gerçekliğini yarattığı düşüncesinden hareket etmektedir. Bu bağlamda, Pythagoras'ın dünyası ve düşünceleri de kendi gerçekliğini yarattığı bir dünya olarak ele alınabilir. Pythagoras, bir antik Yunan matematikçisi ve filozofudur, ayrıca günümüze kadar pek çok matematiksel keşfe ve felsefi düşünceye imza atmıştır. Ancak Pythagoras'ın bazı felsefi düşünceleri, onu çağdaşları için garip ve anlaşılmasız biri olarak nitelendirmesine sebep olmuştur. Bu sebeple, metinde Pythagoras'ın uzun süren sessizliklerinin delilikle ilişkilendirilmesi, Pythagoras'ın kendine özgü dünya görüşüne ve düşüncelerine yabancı olan insanların, onu anlamakta zorlanmasından kaynaklanıyor düşüncesini çağırışmaktadır. Ayrıca, metinde Pythagoras'ın uzun süren sessizliklerinin delilikle ilişkilendirilmesi, postmodern edebiyatın dil ve anlam konularına da işaret ettiği düşünülebilir. Dilin, gerçekliği yansıtmaktan çok, onu şekillendirdiği fikri postmodern edebiyatın temel prensiplerinden biri olduğunu söyleyebiliriz. Metinde Pythagoras'ın sessizliği, onun kendine özgü bir dil yaratmasını ve bu dil

aracılığıyla gerçekliği yeniden şekillendirmesini ima ediyor olabilir. Bu da metindeki delilik tasviriyile birlikte, gerçekliğin çokluğuna ve dilin değiştirici gücüne dair postmodernist bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

1.2. Son Dünya Romanında Üstkurmaca

Üstkurmaca terimi, genellikle bir kurgu içinde başka bir kurgunun yer alması anlamında kullanılmaktadır. Yani, bir hikâyenin içinde bir başka hikâyenin anlatılması ya da karakterlerin kendi hikayelerini yaratması üstkurmaca için örnek gösterilebilir. Bu teknikle, yazarlar okuyucuları gerçeklik ve kurgu arasındaki sınırları sorgulamaya, kurgusal dünya ve gerçek dünya arasındaki farkları bulanıklaştırmaya ve hatta bazen gerçekliğin kendisini sorgulamaya çağırır. Gerçeklik algısı ve anlam üretimi, üstkurmaca metinlerinde oldukça önemlidir. Üstkurmacanın etkisi, okuyucuların kurgusal dünyaları kabul etme biçimini değiştirir. Okuyucular artık, herhangi bir kurgusal dünyanın gerçeklikten tamamen ayrı olamayacağını kabul ederler ve bu onların kurgusal dünyalara daha eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşmalarına neden olur. Aytaç'ın üstkurmaca tanımını ise şöyledir:

Metafiction (Üstkurmaca), roman ve hikayelerde gerçek dışı şeyler anlatarak, okuyucunun gerçekle kurmaca arasındaki ayrımı sorgulamasını sağlayan bir tarz olarak tanımlanabilir. Bu tür eserlerde yazma eylemi üzerine açıklamalar da yer alır ve okuyucuların gerçeklik algısını sarsarak, anlatı içinde anlatının sorgulanmasını sağlarlar (Aytaç, 1999:207).

Bu tanıma göre postmodern yazarlar, mevcut olan her şeyi gerçeküstü bir şekilde anlatarak okuyucunun gerçeklik algısını değiştirebilirler. Yazarlar, okuyucuları sadece eseri okumaya değil, eserin içine girmeye de davet ederler. Bunun için, anlatı dokusunu birden fazla seferde illüzyon yaratarak roman içinde başka romanların, kişilerin, olayların, dönemlerin, tarihin araştırılmasını sağlarlar. Aytaç'ın söz konusu üstkurmaca açıklaması aynı zamanda üstkurmacanın farklı bir türü olan yazma eyleminin kurgulanmasını da dile getirmektedir. Bunun dışında daha farklı üstkurmaca türleri de vardır.

Üstkurmaca aynı zamanda soyut ve somutun sınırlarının iç içe geçmesi şeklinde de görülebilir. Fakat Güven'e göre üstkurmaca daha çok aşkın düzlem ile tarihsel gerçekliğin birbirinden ayrılması temeline dayanmaktadır. Güven üstkurmaca tanımını somut ve soyut dünyayı birbirinden ayıran bir teknik olarak yapmaktadır. Üstkurmaca, gerçek ve kurmaca arasındaki sınırın vurgulanması ve belirsizleştirilmesidir. Bu teknik, gerçeği kurmacayla birleştirme, kurmaca içinde kurmaca oluşturma, okuyucuya doğrudan hitap etme ve eserin yazım sürecini içinde anlatma yoluyla gerçekleştirilir. Postmodern romanda, 20. yüzyıl insanının gerçeklik algısının değişmesi nedeniyle gerçeklik ve kurmaca arasındaki ayrım belirsizdir. Genellikle somut dünya gerçektir, ancak romanlar kurmacadır (Güven, 2020:385).

Aynı zamanda üstkurmacanın türlerine de değinen bu açıklamasını özetleyecek olursak, üstkurmaca, gerçeklik ve kurmaca arasındaki sınırları belirsizleştiren bir anlatı tekniğidir. Bu teknik,

eserde yer alan kurgusal dünya ve gerçek dünya arasında bir bağlantı kurar ve okuru hem kurgusal dünyaya hem de gerçek dünyaya dâhil eder. Eserde kurgulanan hikâye başka bir kurgunun içine yerleştirilebilir veya eserin yazılış süreci okura aktarılabilir. Böylece, eserin gerçekliği tartışmaya açılır ve okurun gerçeklik algısı sorgulanır. Bir bakıma yapıt eserin baş karakteri durumundadır ve onun serüveni okuyucuya aktarılmaktadır.

“Son Dünya”daki kahraman ve olay örgüsünün tamamen kurgu mu yoksa büyü bir gerçeklik mi olduğunu kestirmek oldukça zordur. Ransmayr romanın ilk bölümünü Cotta’nın Tomi kentini tanınmasına ayırmıştır. Roman Cotta’nın bir gemi içinde şehre gelişiyle başlar. İlk bakışta sürgün için en uygun yer olarak karşımıza çıkan Tomi, içinde barındırdığı halk ile birlikte gelişmemiş ve sıradışı olduğunu Cotta’ya göstermektedir. Ancak bu sıra dışılık okuyucuyu romanın orta ve son kısmı kadar şaşırtmayacaktır. Cotta Roma’dan uzaklaştıkça gerçeklik ve kurgu arasındaki ince çizgi zamanla kaybolmaya başlamaktadır. Gerek Cotta gerekse okuyucu adeta büyü bir ortama doğru ilerlemektedirler. Başka bir deyişle Cotta, Ovid’in ve onun bir eseri olan “Dönüşümler”in peşine düştükçe adeta içinde yaşadığı dünya değişmeye, çevresindeki insanlar da hayvan ya da cansız nesnelere dönüşmeye başlamaktadır. Romanın ayrı bir karakteri niteliğinde olan “Dönüşümler” eseri, adıyla da bir benzerlik teşkil ederek yapıtın algı niteliğini de fantastikleştirmektedir. Böylece bir dönüşüm meydana gelmektedir.

Meta anlatı ve üstkurmaca romanın ilerleyen bölümlerinde etkisini artırarak devam etmektedir. Bu kurgu motifi, Tomi şehrine belli aralıklarla ziyarete gelen sinemacı Cyparis ile romanın ilk-orta kısımlarında zirve noktasına ulaşmaktadır. Cyparis seyyar bir sinemacıdır. Roman zamanını okuyucu olarak, her ne kadar bilemesek de antik roma dönemine yakın bir dönemde geçtiğini söyleyebiliriz. Antik dönemde sinema... “Gelen sinemacı Cyparisti. Ancak mevsim henüz ilkbahardı. (...) Tomi’de o an çalışan herkes işini gücünü bıraktı; kapılarından çıkarak ya da evlerindeki camlardan pencerelerinden bakarak kente doğru gelmekte olan toz bulutunu büyük bir şaşkınlıkla izlemeye koyuldular Sinemacı Cyparisi ilk kez ağustosta değil de ilkbaharda görüyorlardı.” (Die letzte Welt,1991, s. 17). Burada Cyparis’in gelişinin alışlagelmedik bir zamanda oluşu, kurgu içerisindeki üstkurmaca bir dönüşümün başlangıcıdır. Alışlagelmedik bir zamanda alışlageldik bir misafirdir Cyparis. Romanın Naso’nun sürgüne gönderildiği tarihten sonrasını anlattığını biliyoruz, takribi (MS 8-17) yılları arası. Hem bu tarihte sinema filmi oynatılması, hem de Ransmayr’in roman içerisinde sinema kurgusuyla Naso’nun sürgününe ve Dönüşümler’ine atıfta bulunması, üstkurmaccanın ve aynı zamanda postmodernizmin başat özelliklerinden birini yansıtmaktadır.

“Der Blick wurde sorgfältig und musterte gelassen die Pilaster und Gesimse einer Fassade, als plötzlich an seinem äußersten, undeutlichen Rand eine schmale Fensteröffnung erschien. Wie von einem jähen Sog erfaßt, flog der Blick auf dieses Fenster zu und kam in einem schwach erleuchteten Gelaß auf dem Antlitz eines jungen Mannes kurz zur Ruhe, auf einem Mund, und der Mund sagte: Ich gehe. Nun senkte sich

der Blick, wandte sich ab, dorthin, wo eine Frau an eine Tür gelehnt stand. Sie flüsterte, bleib” (Die letzte Welt, 1991:21-22).

(Kamera aniden bu pencereye doğru hızla hareket ederek, loş bir odada duran genç adamın ağzına doğru odaklandı ve bir an durakladı. Genç adam, "Ben gidiyorum" dedi. Ardından kamera, aşağı doğru kayarak kapıya yöneldi ve orada duran bir kadına odaklandı. Kadın, fısıltıyla "Kal" dedi.)

Burada sinema oyunundaki karakterler isimlerini Naso'nun dönüşümlerinden almıştır ve Dönüşümlere bariz bir atıf vardır. Ancak roman içerisindeki bu sinema oyununu üstkurmaca özelinde inceleyecek olursak, sinema oyunundaki Keyks karakterinin Naso'yu, Alkyone karakterinin ise Roma'yı, Naso'nun evini, yurdunu, karısını, sevdiklerini, arkadaşlarını, şiirlerini, kütüphanesini betimlediğini söyleyebiliriz. Yazarın bu anlatıyı üstkurmaca yoluyla yine Naso'nun Dönüşümleriyle okuyucuya aktarması, postmodernizmi ayırıştırıcı en önemli özelliklerinden biridir. Kurgu içinde okuyucuyu düşünmeye ve zorlamaya iten başka bir kurgu olması romanın incelenmesi açısından önemli betimlemeler içermektedir.

Ransmayr'ın Tomi gibi geri kalmış ve ahlaki açıdan yozlaşmış bir kentin sakinlerine bu sinemada seyirci rolü vermesi, Roma İmparatorluğu dönemi halkıyla ilişkilidir. Naso'nun şiirlerini anlamayan Roma halkını burada seyirci rolünde görmekteyiz. Ve Naso'nun sürgününün yaşadığımız dönemde bile halkta karşılık görülmemesi ve anlaşılabilmesi daha doğrusu anlaşılacak istenmemesi üzerine bir eleştiridir eserdeki Tomi seyircisi.

“Gewiß, Ceyx, der Herr über diesen Palast, über das nächtliche Land und die Wachfeuer, die hinter Palisaden und in den Höfen loderten, sprach wohl von seiner großen Verwirrung und seiner Hoffnung auf den Trost des Orakels, sprach von einer Pilgerfahrt nach Delphi ... oder war es ein Feldzug, ein Krieg? Ach, er sprach vom Zwang einer Reise über das Meer (Die letzte Welt, 1991:26).

(Geceleyin karanlıkta kaybolmuş bu sarayın efendisi Keyks, avluda yanan nöbetçi ateşlerine bakarak, aklındaki karmaşadan, kehanet umutlarından ve Delfi'ye yapacağı hac yolculuğundan bahsetmişti. Belki bir savaş ya da seferberlik hakkında mı konuşuyordu? Ne yazık ki, zorunlu bir deniz yolculuğu yapmak zorunda olduğunu dile getiriyordu. Gidecekti ve başka hiçbir şeyin önemi yoktu.)

Oyunda ilk kez zorunlu bir yolculuktan bahsedilen kısımda, Keyks'in yapacağı bu zorunlu yolculuğun nedenini Ransmayr, Naso'nun sürgün sebebinin bilinmemesine bağlamaktadır. Keyks'in bu uzaklara olan yolculuğunun adresi ise Tomi'dir. Ransmayr kurmaca içinde yeni bir kurmaca yaratarak Naso'ya ve “Dönüşümler”ine atıf yapmaktadır. Elbet Ransmayr Üstkurmacyı kullanmayarak bu durumu izah edebilirdi, ancak postmodernizmin karakteristiği, okuyucuya istediğini altın tepside vermemek, onu olaya dahil etmektir. “Son Dünya” okuyucusu burada Naso'nun

"Dönüşümler" eserini okumaksızın bir roman incelemesi yapacak olursa tüm bu üstkurmaca ve anlatı teknikleri haliyle göz önüne gelmeyecektir. Üstkurmacanın tek işleyişi okuyucuyla roman içinde oyunlar oynamak, onun aklını bulanıklaştırmak değil, aynı zamanda okuyucunun roman 'okuma' kabiliyetini, anlayabilme bilgisini sorgulamak olduğunu da söyleyebiliriz. Buradaki temel konu Naso'nun kendisinin bir roman karakteri eliyle başkalaşıma dönüştürülmesidir. Roman anlatı teknikleri içinde 'Bunu en iyi hangi yöntemle yapabilirim?' sorusu sorulduğunda ise akla ilk gelen teknik üstkurmacadır. Keyks'in sinema oyunundaki gemi yolculuğu esnasında bir fırtınanın patlak vermesiyle tüm mürettebatının ölmesi, akabinde Keyks'in yalnız kalışı şöyle tasvir edilmektedir:

"[...] Endlich war Ceyx so allein, wie Alcyone ihn längst gesehen hatte, klammerte sich immer noch fest und hustete und keuchte ihren Namen und alle Hoffnung aus sich heraus. Dann glaubte er zu erkennen, daß aller Trost allein in Alcyones Armen und nicht in Delphi und keinem Heiligtum lag. Wie sehr er sich nun nach ihr und dem Land sehnte, auf dem sie ging, nach festem Land. Dann versank auch er" (Die letzte Welt, 1991:30).

(Sonunda, yapayalnız kalan Keyks, Alkyone'nin daha önce gördüğü rüyadaki gibi, kırık bir tahta parçasına sıkıca sarılarak öksürüyor, nefesi kesilerek karısına sesleniyor ve umudunu kaybediyordu. Fakat sonra, Delfi ya da diğer kutsal tapınakların değil, yalnızca Alkyone'nin kollarının onu teselli edebileceğini anladı. Eşini ve üzerinde yürüdüğü toprakları ne kadar özlediğinin farkına vardı. Sonunda Keyks de okyanusun derin sularında kayboldu.)

Keyks'in Alkyone'nin kollarının onu teselli edebileceğini anlaması, Naso'nun Roma'ya olan özlemine ve mutluluğunun kaynağının bu şehir olduğunu belirtmektedir. Sinema oyununda tasvir edilen Keyks'in yolculuğu ve okyanusa batması Naso'nun sürgününün sinema oyunundaki salt bir yansımadır. Keyks'in dibe vurduğu okyanus, Naso'nun Tomi'ye sürgünüdür adeta. Ransmayr, roman içinde Cotta'nın macerasına, sinema kurgusunu ekleyerek hem okuyucuyu farklı bir boyuta çıkarmayı, hem de eser içerisindeki anlatıyı üstkurmacayla destekleyerek esere farklı bir katman katmıştır.

Keyks-Naso benzetmesini sadece sinema oyununda değil aynı zamanda sinema oyununun dışında gerçekleşen olaylarda da görmekteyiz. Cotta şehre ilk ayak bastığında halk arasında dönen dedikodu Naso'nun ölmüş olabileceği yönündedir. Sinema oyunundaki izleyicilerden biri olan Battos karakteri de okuyucuya henüz kimse tarafından bilinmeyen ancak öngörülen bir ölümü hatırlatarak romanın önceki sayfalarına adeta bir gönderme yapmaktadır. Ayrıca Keyks'in ölümü ile sonuçlanan paragrafta roman karakteri Battos'un 'O öldü' ifadesi de bize Keyks'in, Naso'yu canlandırdığını göstermektedir.

"Tot! brüllte nun Battus und lachte, Er ist tot" (Die letzte Welt,1991:31). (Battus öldü! Diye böğürdü battos, o öldü) Aynı ifadeyi romanın önceki sayfalarında Cotta'nın Tomi kentine ayak bastığı

ilk bölümlerde de görmekteyiz. “Der Satz hieß, Naso ist tot” (Tümce Naso öldü diyordu) (Die letzte Welt,1991:9).

Hem “Son Dünya” romanında hem de roman içerisindeki sinema oyununda henüz kesin olmayan ancak herkesin malumu olan bir ölüm tasviri bulunmaktadır. Bu bölümün okuyucuda olay örgüsünün ilerlemesini sağlayacak bir heyecan oluşturmak amaçlandığı da söylenebilir. Ancak daha ayrıntılı düşünüldüğünde Ransmayr, okuyucuya Naso’yu bu kısacık bölümde anlatmayı amaçlamaktadır. Romandaki kurgunun içine sinema bölümü montaj edilerek, Naso’nun sürgünü anlatılmaktadır ve bu da üstkurmacaya bir örnek teşkil etmektedir. Romanda Naso’nun duygularına ve özlemine ait çok detay bulunmamaktadır. Aksine Ransmayr, Naso’nun sürgün hayfını ve yurduna özlemine bu sinema oyunu ile aktarmayı sağlamıştır. Bu şekilde, okuyucu sürgün şair Naso’nun iç dünyasını daha iyi anlayıp onun hikayesine daha derin bir şekilde bağlanabilmektedir. Aynı zamanda, Keyks’in ölümünün tasviri de romanın ilerleyişinde önemli bir rol oynar ve okuyucuda bir heyecan uyandırır. Özellikle Ransmayr’ın ölüm tasvirini kullanarak okuyucunun dikkatini çekmek istemesi, yazarın karanlık bir atmosfer oluşturma çabası, apokaliptik bir dünyaya göndermede bulunmaktadır. Bu, eserin temelinde yatan trajik öğeleri vurgulamak için bir araçtır demek pek de yanlış olmayacaktır. Çünkü insanın varoluşundan beri duyduğu korku ve kuşkunun en büyüğü ölümdür. Postmodernizm, bu tür motifleri eser içerisine yerleştirerek yıkıcı ve yenilikçi özellikleri benimser ve gerçeğin varlığına, tek bir doğruya yahut evrensel değerlere karşı çıkmaktadır. “Son Dünya”daki sinema bölümü de bu çerçevede ele alınabilir. Romanda, gerçekliğin kırılma anına, tarihin ve zamanın göreceliğine ve insanın kayboluşuna vurgu yapılmaktadır. Bu yönleriyle “Son Dünya” romanı postmodern özellikleri barındıran ve üstkurmacaya özellikleriyle örülü bir anlatıma sahiptir.

SONUÇ

Ransmayr’ın "Son Dünya" romanı, üstkurmacaya bağlamında zaman, mekân, tarih ve bellek temalarını keşfeden postmodern edebiyatın olağanüstü örneklerinden biri olarak sayılabilir. Eser, antik Yunan şairi Ovid’in, İmparator Augustus tarafından Karadeniz’de bulunan uzak bir kasaba olan Tomi’ye sürülmesiyle ilgilidir. Yazar, antik dünyanın efsanevi unsurlarını günümüzün rasyonel gerçekleriyle karşılaştırarak, somut gerçekliği soyut unsurlarla birleştirmiş, doğru-yanlış ikiliğini günümüz dünyasına uygun bir hale getirmiştir. Bu, eserin postmodern edebiyatın en önemli eserleri arasında sayılmasının başat nedenlerinden biridir. Postmodernizmin diğer özelliği olan, yeni bir şey yaratmaktan kaçınarak mevcut olanı dönüştürme yönelimi, Ransmayr tarafından benimsenmiş ve ortaya “Son Dünya” gibi, postmodern edebiyatın reproduksiyon özelliğini taşıyan bir roman ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, "Son Dünya" postmodern tarzda yazılmış reproduksiyon roman olarak bir öncü görevi görmektedir. Postmodern yazarların gerçekliğin evrensel bir açıklamasını sunduğu iddiası, herhangi bir kapsayıcı teori veya açıklamaya şüpheyle yaklaştıkları anlamına gelir. Ayrıca, insan deneyiminin çeşitliliğini ve farklı bakış açılarının değerini vurgularlar. Postmodernizme göre, gerçeklik kesin bir şekilde tanımlanamaz. Bu nedenle, postmodernistler, gerçekliği net bir şekilde

tanımladığı iddia edilen herhangi bir gerekçe veya teoriye şüpheyile yaklaşırlar. Gerçekliğin netliği etrafında kalem oynatmak yerine çeşitlilik ve farklı görüşlerin önemini vurgularlar. Bu, postmodernizmin büyük anlatılara veya metanarratiflere olan güvensizliğiyle uyumlu olup, mutlak gerçeklik veya objektif gerçeklik kavramını reddeder. Bu görüşe göre gerçeklik, nesnel bir terim değildir ve bu nedenle postmodernistler gerçekliğin daha çok bir yapı ya da yorum olduğunu savunurlar. Bu bağlamda, postmodernistler daha çok toplumsal, kültürel ve dilsel yapıların gerçekliği oluşturduğunu savunurlar. Bu, herkesin kendi bakış açısına göre gerçekliği yorumladığı düşüncesine dayanır. Bu tavır, gerçeklik ve kurgu arasındaki sınırları bulanıklaştırarak dil aracılığıyla eserin kurgusal yönüne derinlik katmaktadır. "Son Dünya" birçok tarihsel dönemi kapsadığı için çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Eser yeniden yapılandırma olarak nitelendirilebilecek ve geleneksel roman tekniklerinden farklı bir çoğulcu bakış açısı sunar yapıdadır. Soyut ve somutun, rasyonalite ile metafiziğin birlikteliği neticesinde postmodern edebiyatın ana izleklerinden biri olan *new age* bir durumla karşılaşmaktayız.

Ransmayr, "Son Dünya"da anlatıyı düşündürücü bir şekilde iletmek için metinlerarasılık ve üstkurmacayı harmanlayan bir anlatı tarzı kullanmıştır. Özellikle, romanın hayal gücünü zorlayacak bir evreni ve karakterleri vardır. Yazar, karakterlerin duygularını ve düşüncelerini başarıyla tasvir ederek, okuyucuların onlarla empati kurmasını sağlamaktadır. Tarihi olayları ve temaları kurgusal bir evren ve karakterlerle birleştirerek, okuyuculara taze bir bakış açısı sunmaktadır. Romanın başlangıcından itibaren belirli aralıklarla geleneksel romandan ayrılıp, postmodern edebiyatın özelliklerini yansıtması da yazarın postmodern roman özelliklerini yaklaşık 2000 yıl önce yazılmış bir eseri büyük bir ustalıkla "Son Dünya" romanına monte etmesinden kaynaklanmaktadır. Eserde Naso'nun "Dönüşümler" kitabından çok sayıda benzetme ve atıf bulunmasına karşın, Ransmayr karakterler üzerinde yer yer ufak değişiklikler yaparak onları, kullandığı medya araçları ve anlatım diliyle çağcıl bir hale getirmiştir. Postmodernizm, gerçekliğin tek bir doğru ve kesin yorumu olduğu fikrine karşı çıkarak metinlerde çoklu yorumlara, çelişkilere ve ironiye yer vermektedir. Ancak kurgu ve karakterlerin insanüstü özellikler yüklenerek yahut yerinde bir kurgulama yapılarak, yüceltilebileceği gibi, bunun tam tersini görmek de mümkündür.

"Son Dünya"da karakterlerin roman içerisindeki konumları ve verdiği mesajlar sübjektiflikten uzaktır. Roman kahramanları çoğulcu bir bakış açısıyla, nesnel yaklaşımla yorumlanabilir. Romanı kendi döneminde ve sonrasında yazılan eserlerden ayıran özelliklerden biri de budur. Başlangıcından sonuna kadar ele alınan her konu kişiden kişiye farklılık göstererek farklı anlamları yansıtabilir. Bunu kimi zaman üstkurmaca tekniğiyle, kimi zaman da metinlerarası ve büyülü gerçeklik tekniklerini birbirleriyle harmanlayarak okuyucuya yansıtmaktadır Ransmayr. Üstkurmacanın bilinen tekniklerini kullanarak yazar burada olaylara müdahale etmez, ilahi bir bakış açısıyla Naso'nun sürgününde neler yaşadığı, üçüncü şahısların tanıklıklarıyla aktarılmaktadır. Okuyucuyu burada her ne kadar pasif olarak görsek de, Ransmayr romanın sonunu açık bırakarak, yorumu okuyucuya bırakmıştır. Böylece

yazar kendini pasivize etmiştir. Ancak bunu yaparken okuyucudan belli bir bilgi birikimi ve altyapı istenmektedir. Ransmayr'ın, Naso ve onun en bilindik eseri "Dönüşümler"i referans alarak kurmaca içinde yeni bir kurmaca geliştirmesi, üstkurmacanın çok yaygın olmayan bir halidir denebilir. Yazar, bunu üstkurmacaya başvurmadan da açıklayabilirken postmodernizmin temel özelliği olan okuyucuyu olaya dahil etmeyi seçmiştir. "Son Dünya"yı Naso'nun "Dönüşümler"ini okumadan inceleyen okuyucu, tüm bu üstkurmaca ve anlatı tekniklerini fark edemeyecektir. Üstkurmacanın buradaki kullanımının temel amacı, okuyucuyu eser içinde savurarak kafasını karıştırmaktan ziyade okuyucunun romanı 'okuma' yeteneğini ve 'anlama' becerisini sorgulamaktır. Burada oyuna dahil edilen hem okuyucu hem de yazardır. Postmodern yazar ve okuyucu arasındaki köprüyü sağlayan araç ise üstkurmaca, metinlerarasılık çoğulculuğun meydana getirdiği girift bir yapıdır. Metnin kendisidir. Üstkurmacanın popüler özellikleri olan okuyucuya seslenme özelliğini, eserde yazarın biz okuyucularla birebir etkileşime girerek görememekteyiz. Okuyucuyla direkt bir iletişim olmamasına rağmen, yazar yarattığı kurgunun içerisine farklı bir mekanik ekleyerek okuyucuyla iletişime geçmekten kaçınmamaktadır. Bunun en bariz örneklerinden biri roman içerisindeki sinema oyunudur. Bunun yanı sıra Ransmayr'ın eserinde ele aldığı önemli motiflerden birisi de ölümdür. Yazar okuyucunun dikkatini ölümü çağrıştıran imgeler kullanarak apokaliptik bir atmosfere yönlendirmiştir. Bu tür motiflerin roman dokusuna yerleştirilmesini birçok postmodern yapıtta görmekteyiz. Bu tavır aynı zamanda gerçekliğin ve evrensel ideallerin reddiyesi için kullanılır. "Son Dünya" romanında da gerçekliğin kırılmağına, tarihin ve zamanın göreceliğine ve insanların yok oluşuna rastlanmaktadır.

KAYNAKÇA

Aytaç, G. (1999). *Genel Edebiyat Bilimi*. İstanbul: Papirüs Yayınevi.

Cuma, A. (2018). Daniel Kehlmann'ın "*Şöhret*" (*Ruhm*) ve *Italo Calvino'nun "Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu"* (*Se Una Notte D'inverno Un Viaggiatore*) Romanlarında Öznenin Ölümü. (77-90), içinde: Karşılaştırmalı Edebiyat Yazıları (Editörler: Mevlüde ZENGİN-Bekir ZENGİN.) Kriter yay., İstanbul:2019

Çetin, N. (2012). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Öncü Kitap.

Ecevit, Y. (2021). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. İstanbul: Everest Yayınları.

Güven, E. B. (2020). Romanda postmodern öğeler. *RumeliDe Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*(19), 378-386. doi:DOI: 10.29000/rumelide.752364

Joyce, J. (1996). *Ulysses*. Yapı Kredi Yayınları.

Lytard, J. F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge*. (G. Bennington, & B. Massumi, Çev.) Minneapolis: University of Minnesota Press.

Naso, P. (1994). *Dönüşümler*. (İ. Eyüboğlu, Çev.) Payel Yayınevi.

Naso, P. (2000). *Karadenizden Mektuplar*. (Ç. Dürüşken, Çev.) Yapı Kredi Yayınları.

Ransmayr, C. (1991). *Die letzte Welt*. Fischer Verlag.

Ransmayr, C. (2016, 10 25). Autor Christoph Ransmayr über Zeit, Tod und erste Romansätze. (W. Paterno , Röportaj Yapan) <https://www.profil.at/kultur/autor-christoph-ransmayr-zeit-tod-romansaetze-7657622>, Erişim tarihi:21.03.2023)

Somuncuoğlu Özot, G. (2014). Postmodern Roman: Kurgu, Dil Ve Kişiler Kadrosu. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(6), 973-987. doi:10.7827/TurkishStudies.6972

Türk, M. (2012). Postmodern Bağlamda Paul Auster ve Metin Kaçan'ın Eserlerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Woolf, V. (1989). *Mrs. Dalloway*. İletişim Yayıncılık.

(<https://www.profil.at/kultur/autor-christoph-ransmayr-zeit-tod-romansaetze-7657622>, Erişim Tarihi: 15.04.2023)

(<http://www.gurselkorat.com/2018/10/romanda-tarih-ve-bellek.html>, Erişim tarihi:27.04.2023)